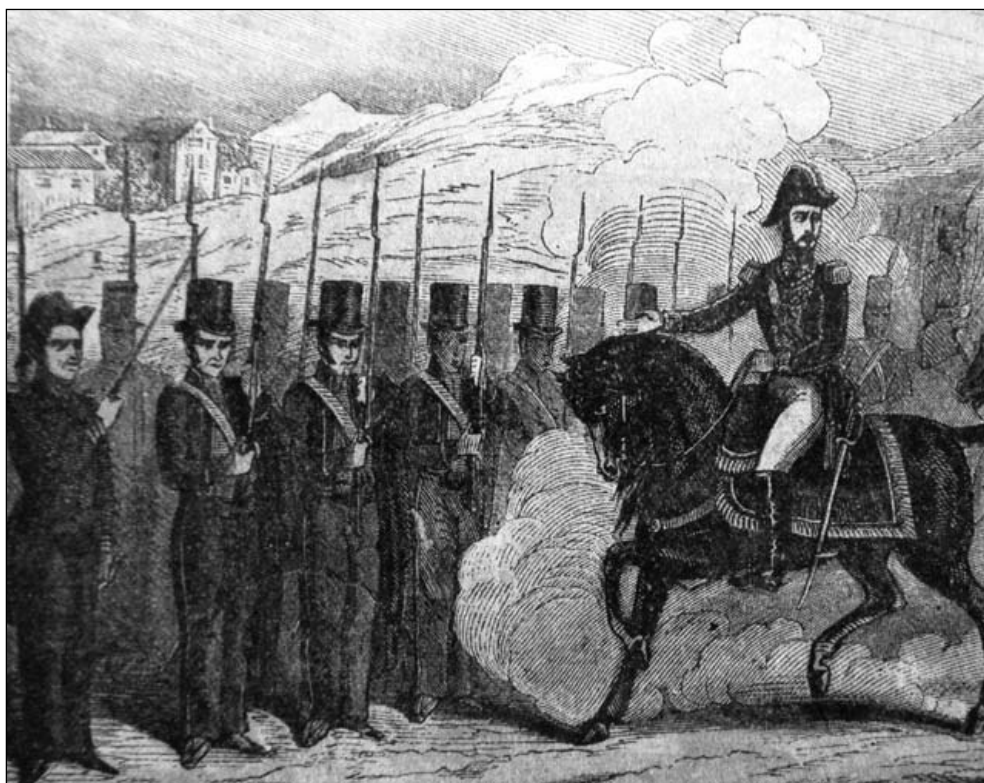

BANDOLERISME TARDÀ i MOSSOS D'ESQUADRA AL SEGLE XIX

Guerres, bandes de lladres i mossos d'esquadra a les terres de Lleida (1840-1856)

Per Esteve Mestre i Roigé
Historiador de Linyola

Pàgina anterior.

El General Espartero lloant el comportament de les Esquadres. Gravat del llibre de les Esquadres de Catalunya, de Josep Ortega.

Presentació

El present estudi tracta de les bandositats en un temps força difícil que va viure la nostra terra, on s'hi van barrejar tots els genets de l'apocalipsi: les sequeres –i la fam–, dues guerres, l'ocupació de la terra per part dels militars, un estat de setge continuat, on no comptaven els drets individuals, l'assassinat de presos comuns i polítics, un cop detinguts, i la resposta de la gent desesperada de la terra autora de les bandositats i del bandolerisme.

L'estudi d'aquest treball es centra a la Plana de Lleida i territoris adjacents, fins arribar al Montsec, i només és un tast d'un futur treball que ens expliqui d'una vegada que carall fou aquell llunyà segle XIX, escenari de tantes guerres, malalties i de la construcció del Canal d'Urgell.

1.- Situació del país

1.1 Guerres

El present treball s'inicia quan tot just s'ha acabat la I Guerra Carlina que va durar de 1833 a 1840 i que va tenir com a un dels seus escenaris principals a Catalunya i les terres de Lleida. L'estudi tracta de ple la II Guerra Carlina, que també tingué com a escenari les terres lleidatanes, i que s'inicià l'any 1846 i durà fins l'any 1849. Com totes les guerres va provocar injustícies arreu del país.

També els anys 1855-1856 assistim a una insurrecció dels carlins que ben aviat fou ofegada.

1.2 La vida a les viles

El país viu constantment sacsejat per les conseqüències de les guerres i joves que han lluitat a la guerra, es troben al tornar a casa amb els seus camps erms, sense medis –cavalleries, bous– per treballar-los i la misèria es un tret comú entre els jornalers i petits pagesos. Alguns d'ells s'uniran a partides de delinqüents i assaltaran a tort i dret, fins a ser atrapats, i a molts d'ells se'ls aplicarà la llei de fugues i se'ls executarà.

Per comprendre la situació dels pobles durant la guerra ens serveixen les preguntes que va dirigir el Cap Polític de Lleida l'any 1839, a l'acabament de la I Guerra Carlina, a les autoritats de Balaguer sobre com es trobava el poble de Linyola. Preguntava:

– Si l'estat del poble és de misèria i si aquesta ha estat provocada pels impostos dels dos exèrcits.

– Si era cert que les terres llunyanes del nucli estaven sense cultivar, per no poder-hi anar els seus veïns.

– Si la darrera collita havia estat minsa.

– Si estava al corrent de les contribucions que li tocava pagar

– Si molts dels seus habitants havien hagut d'emigrar de la vila per no poder subsistir-hi.

Anys després en un article publicat al diari *El Clamor Público*, en data de 21 de març de 1849, hi consta una crònica escrita des de Tàrrrega el 17 de març:

“Triste en verdad y horroroso se presenta el porvenir a todo este pais, pues a pesar de las numerosas y brillantes tropas destinadas a la persecución de los insurgentes (...) ningún feliz éxito, ninguna acción de importancia ha venido a premiar sus fatigas; las facciones siguen en sus correrías agobiando a los pueblos con la exacción de contribuciones, cuando a duras penas y a costa de los mayores privaciones pueden soportar las cargas del gobierno que van cada día en aumento, cabalmente en circunstancias en que amenaza una general carestía por la mala cosecha del presente año que en este país se da ya como perdida casi del todo.

Las cargas ordinarias son insopotables, y si les añadimos las extraordinarias que lleva por su naturaleza la guerra, es horroroso el cuadro que se presenta a nuestros ojos.

A propósito de cargas extraordinarias, y sobre esto llamo muy particularmente la atención de ustedes, el capitán general acaba de disponer que se verifique el repartimiento de una crecida cantidad para las atenciones de los tercios fijos que se han creado en este Principado para la persecución de los facciosos, habiéndose señalado a esta provincia la cantidad de 100.320 rs mensuales o sea 1.203.810 rs al año sin carácter de devolución ni abono de ninguna clase.(...)

Preguntamos ahora, ¿con qué facultades un capitán general decreta una contribución semejante? (...)

Como si no fuera bastante desgracia el que este suelo sea actualmente el teatro de la guerra; como si no fueran bien patentes las exigencias, las privaciones y hasta las catástrofes de que es triste objeto, aun se le quiere agravar mas imponiéndole una contribución extraordinaria com el premio de una verdadera conquista. ¿Y a quien se impone esta contribución? ¿Quienes deben pagarla? los pacíficos habitantes de los pueblos, los que no hacen armas, los que desean de todas veras que se acabe la guerra, porque ella conspira ostensiblemente contra sus haciendas y hasta contra sus vidas. ¿De esta manera es como se quieren conquistar las simpatías del país? Es preciso reconocer que no se consigue tan noble fin con tamañas injusticias: lo que se logra con esto és exasperar y nada mas.

Si en la pasada guerra se obligó a los pueblos a hacer adelantos de consideración, fué siempre con calidad de anticipo, fué mediante el correspondiente abono en pago de contribuciones; pero ahora no, esa exacción lleva un carácter particular, viene a ser un derecho de conquista, es considerar al país como enemigo declarado del gobierno;”.

Però també la sequera va ser fatal per les aspiracions del país. Al Àncora del 26 d'agost de 1851, es publicava que degut a la forta calor molts pobles de l'Urgell s'havien quedat sense aigua per beure. Aquest any 1851, també es deia que portaven

tres collites de cereals perdudes i ja podien donar la d'aquest any també com a perduda. Dies més tard, el 31 d'agost, una gelada sorprenia als habitants de la muntanya, els quals van veure gel a les aigües de les bales.

El 3 de novembre de 1851, a la Revista Mensual d'Agricultura, escrivien des de Lleida i es preguntaven per la plaga de lladres, encara més forta que la sequera. I hom s'ha de preguntar, com es podia demanar la prosperitat del camp havent-hi tants lladres?. Si el pagès donava de menjar a un exèrcit de 100.000 homes que tenia el govern, perquè aquest exèrcit no defensava al pagès?.

En aquest aspecte, transcriu la breu notícia que va publicar el periòdic Ancoira, el 7 de maig de 1853.

“Amb les grans sequeres que aquests anys han experimentat el Pla d’Urgell, s’han esgotat les aigües de les bases i cisternes, de manera que molts dels habitants d’alguns pobles han de caminar tres i quatre hores per anar a buscar aigua potable (al Segre) per atendre les seves necessitats.

Fins el gran pantà d’Ivars, prop de Bellpuig, en el que no fa pas gaire temps, navegaven barques, ha quedat completament sec i en lloc d’aigua hi ha quedat una gran capa de sal blanca...”

1.3 Terrorisme d'Estat

El dilluns 12 de novembre de 1849, el govern superior polític de la província de Lleida donava a conèixer el missatge del Capità General de Catalunya:

“La experiencia ha acreditado que tras la guerras civiles, luchas intestinas y embates de partida, queda siempre un vertigo criminal que se anuncia con grave detrimento de la sociedad, por medio de violentos robos, asesinatos u todo genero de excesos. La hez, la escoria de los hombres que cruzaron sus armas bajo lamentada enseña de un partido y daban pabulo a susreprobadas pasiones entregandose al desenfreno que permite una fuerza brutal guiada por sus propias inspiraciones sanguinarias y sin ayuda de la razón y de la ley, desde el momento que se disuelve la falsa bandera que mentias defender, geu se disipa su centro protector a cuya sombra medraban, se ven precisados a rasgar la màscara que los encubria para entregarse con avides al robo y libertinage. Unico medio de subsistencia y escuela donde ensayan sus depravadas intenciones”.

I es demana per tant, que estiguessin alerta davant de *“...hoy que han regresado y regresan al Principado, tanto faccioso amnistiado, tanto vago, tanto hombre criminal...”*.

I les ordres són clares. Execució, o com a mal menor, detenció d'aquests individus. Començaria la persecució dels carlistes que havien tornat al poble i una notícia ens il·lustra aquestes intencions. El 12 d'octubre de 1850 es publicava que assabentats els Mossos d'Esquadra de l'entrada d'uns caps carlistes, els pararen una emboscada al Mas Masius de Vilanova de l'Aguda. Detinguts quan els portaven al poble intentaren fugir i moriren tots. Es tractava de:

– Tomas Ferrus (a) Purrón, natural d'Organyà de 38 anys, comandant de les tropes de Tristany.

– Josep Pousas, d'Ivars del Pla d'Urgell, de 28 anys, capità del Guerxo de Ratera.

– Joan Biu, de 34 anys, de les Borges d'Urgell, capità de la partida del Coscó.

– Magí Vendrell, de 34 anys, de Vilagrassa d'Urgell, capità de les tropes de Tristany

– Josep Roig, de 35 anys, propietari del mas.

Segons es publicava a El Clamor, en data de 19 d'octubre de 1850, el Porrón d'Organyà era un gran lluitador, famós en les guerres de Carles V i Carles VI. Els cinc cadàvers foren entrats a Solsona pels 5 mossos als quals s'enfrontaren en una gran lluita

El Clamor, en data de 4 de juny de 1851, publicava una carta que ja havia estat feta pública a La Nación i a La Esperanza (el 2 de juny de 1851), i en la qual es deia:

“Lérida 24 de mayo, con datos irrecusables sacados de los mismos individuos de las escuadras de la provincia de Lérida, vamos a presentar un estado de los reos, que intentando fugarse han sido fusilados por los mozos de escuadra, des de 1848 hasta la fecha.

El cabo de la escuadra de Solsona, cuenta despachados para el otro mundo hasta 220 reos políticos y puramente criminales. El sub-cabo de Lérida 115, el de Santa Coloma de Farners 45; el de Sant Martin de Maldà 57 y el de Tremp unos 30. Debemos hacer justicia al sub-cabo de Guissona señor Salvi, de quien a penas sabemos un fusilamiento, no obstante sus muchas aprehensiones.

Ahora bien: con 467 fusilamientos por el espacio de tres años en la provincia de Lerida, hemos de creer que vivimos entre cafres, o que es una mentira lo de la vindicta pública; puesto que para merecer todos esos reos la pena capital, corresponderian a las cárceles y a presidio más de 7.000 hombres en esta provincia, cuando no llegan a 500”.

Dies més tard, el Sol de Barcelona al·legava, oficialment, que les 14 esquadres de mossos entre els anys 1848–24 executats–, el 1849–102 executats– i el 1850–44 executats– només havien ocasionat 170 morts. En la publicació de la nota, deien que segurament el qui havia publicat la notícia després de comptar els parts dels mossos s'hauria “equivocat”. Des de l'Esperanza, en data de 14 de juny de 1851, s'escrivia que ara entenien l'amor dels catalans per Catalunya, perquè si no fos així, ja haurien fugit en massa de la seva terra.

El terrorisme d'Estat arribà a un nivell tan exagerat i abusiu que els diputats catalans, Josep Figueras i el General Prim, en la sessió del 24 de novembre de 1851, a les Corts, preguntaren pels presos de Catalunya que estan a la presó sense formació de causa, només perquè el Capità General en el seu moment va ordenar la seva detenció i allí s'estan, sense que ningú hi faci res. Exigiren l'alçament de setge a que estava sotmesa Catalunya i informaren que en els darrers temps s'havien executat a 143 presos.

És en el seu famós discurs on es pregunta: *“Son los catalanes, españoles... Si no los quereis como españoles levantad de allà vuestros reales, dejadlos, que para nada os necesitan...”*. Gairebé els 70.000 soldats que havien combatut als 6.000 carlins, encara eren sobre territori català.

2.- Bandolers

En l'època que he agafat per estudiar el tema de les bandositats ocasionades per les guerres, s'hi constata un continu malestar al país, i hi ha a tots els pobles, unes famílies insubornables partidàries del moviment carlista. Quan aquesta gent agafa les armes o serveix formant part de l'exèrcit carlista, a les ordres dels seus caps, o bé lluita en petites partides o en grups d'homes que protagonitzen cops de mà i viuen damunt del cavall, on la mobilitat continua i diària és la que els salva de caure en mans de l'enemic i ser afusellats.

Moltes vegades passa que aquests grups, allunyats dels caps militars, es van convertint en una unitat autònoma que poc a poc va deixant els ideals pels quals van lluitar fins a convertir-se en uns bandolers, els quals tant aviat assetgen a l'enemic, com fan por als veïnatges i tenen com a objectiu la rapinya.

És un fet que passa a totes les guerres, des de la de Successió, a la del Francès, passant per les lluites internes posteriors de la Primera i de la Segona Guerra Carlina. Estem parlant de gent que lluiten pels seus ideals, que es juguen la vida, que pretenen viure bé i cobrar uns grans sous i que per aconseguir-ho, terroritzaran als pobles que tenen sota la seva influència, als qui castigaran durament quan no els paguin el que els demanen.

2.1 Bandositats a la Plana d'Urgell

Per comprendre aquest moviment, tres fets ocorreguts ens il·lustraran el present treball. La caiguda de la banda del Parrot, amb l'assassinat dels principals membres de la banda; un segrest amb un fatal desenllaç i la detenció dels seus presumptes autors, detinguts en temps de pau quan es trobaven treballant als seus pobles i finalment, l'assassinat d'un líder carlista que es trobava a la taverna de Linyola jugant a cartes.

2.2 La caiguda de la banda del Parrot

El fet més conegut entre guerres –entre 1840 i 1846– fou el cas del Parrot. Un home sagaç i astut que havia lluitat en el camp carlista, en la Primera Guerra i que era hostaler de professió, cap de sometent i que arribà a ser alcalde de Mollerussa. També era el cap d'una banda, la qual durant anys s'adreçava a fer cops segurs i garantits. La detenció i segrest del diputat de les Corts, Francesc Perpiñà, en un assalt a una diligència a l'altura de Bell-lloc, la nit del 19 al 20 de juliol de 1846, i la seva mort accidental dins d'un pou, a Margalef, provocaren la fi i la detenció de tota la banda. Així com d'aquells que els ajudaven. Els detinguts -i alguns d'ells executats al mateix moment– foren:

– A Juneda, Antoni Tarragó, alies Margalef, detingut per la guàrdia civil a Vallbona. Fou el que va explicar va donar els primers noms de la banda. Seria executat.

– A Cervià de les Garrigues, el dia 22 d'agost fou detingut Josep Martí, alies Sort. Passant per Castellldans intentà fugir i fou executat (1).

– A Golmés, el 26 d'agost Joan Piqué, lo Cartuja com amagador de lladres (1).

– A Juneda, la nit del 26 d'agost es detingué a Ramon Vilamajor, alies Mercè, intentà fugir. Executat (1)

– A Golmés, el 30 d'agost es detingué a Josep Carrilla, alies Futrech, Jaume Goma Serra, Salvador Vilalta, alies el Xeringa i Pere Verdés (1).

– A Miralcamp, Antoni Roma.

– A Juneda, l'1 d'agost foren capturats de matinada per una confidència, Isidre Melis, Francesc Bosch, àlies Groyo i Joan Olivar, alies Perruca. Quan els portaven a Lleida passant per Margalef, intentaren fugir i no hi hagué cap més remei que disparar-los i quedaren morts (2). També Ramon Babot, alies el Murri, executat.

– A Juneda, foren detinguts la matinada del 6 d'agost, Joan Corretge, Antoni Gelonch i Magdalena Roca (2).

– A Mollerussa, els germans Llorenç i Francesc Fàbregas, àlies Barrigas, detinguts el 15 d'agost.

– A Mollerussa, Maria Not (2).

– A Mollerussa, Jaume Banqué, alies Lo Parrot, alcalde de Mollerussa i caporal del Sometent, fou detingut el 18 d'agost (1). Seria executat al garrot vil, segons el Clamor Público, en data de 10 de novembre de 1846, a la matinada del 7 de novembre, junt amb un company que era paleta, foren sentenciats per un consell de guerra.

– A Miralcamp, Ramon Bernat, alies Hereu.

– A Juneda, Ramon Arques Torrent, alies lo Morrut del Manel, la nit de l'11 d'octubre.*

– A Miralcamp, el 16 d'octubre, Antoni Vilalta i Sebastià Sol, alies Valeri. Van saltar de la casa on s'estaven per escapar i foren abatuts a trets (3).

– A Torregrossa, Antoni Reigian, anomenat Lo Dulce, detingut la nit del 21 d'octubre.*

– A Juneda, Ramon Olivar, alies Guix, detingut la matinada del 30 d'octubre*.

2.3 Un segrest

El 1850 va sortir a la llum el cas del jove Antoni Farré, àlies el Negre del Ventall, que el 2 d'octubre fou segrestat a la partida del "Muro" de Verdú. Es va demanar un rescat de 150 dobles d'or, les quals es tenien de pagar a l'endemà, i al no pagar-les els segrestadors executaren a la seva víctima.

Aquesta era una acció tradicional de la guerra, i essent acabada aquesta, i un cop promulgada l'amnistia, Catalunya continuava vivint sota l'estat de guerra. Després que es detingués al cap de la banda que va fer aquella acció, en Ramon Costa, el Corona, fou detingut a Tarragona, on s'havia introduït dins de la policia secreta. També entre els dies 27 i 28 de juny es detingueren a Guimerà, com a responsables del assassinat, a Francesc Roselló, el cabaler de cal Cornet i Antoni Monné, el Pardallet, de Tàrraga es detingué a Roc Solé, el Roc del Boté, de Vallbona de les Monges es

detingué a Antoni Bernat, el Gravat, de Linyola es detingué a Antoni Huguet i sembla ser que es va escapar Ramon Chinchó de Bellpuig, els quals foren conduïts davant del jutge de Cervera.

2.4 Una execució a Linyola

Dies més tard, al mes de juliol de 1850, es presentaven a Linyola els Mossos d'Esquadra i interrompien una partida de cartes il·legal a la taverna de la vila, on hi trobaren a Antoni Mas, àlies el Tragonet, a qui uns instants després –i sota el parai-gües de l'estat de guerra– aplicaven la llei de fugues i l'executaren.

Se l'acusava de que era el cap d'un grup de bandolers que havien ocasionat molts problemes als pobles del Segrià.

En el Butlletí Oficial de Lleida, del divendres 9 d'abril de 1841 –acabada la primera guerra civil– era un dels reclamats per la justícia i es donava ordre de la seva detenció. Se'l descrivia de la següent manera: Antoni Mas i Palou, el Tragó, natural de Linyola, d'ofici llaurador, de 32 anys, estatura regular, corpulent, ulls foscos, nas gran, barba tancada, cara llarga, color com el blat (trigueño).

La Crònica que es va publicar el 5 d'agost de 1850, a La Gazeta de Madrid i escrita des de Lleida, el 29 de juliol, tractava sobre la mort d'aquest bandoler i deia textualment:

“El infatigable y afortunado subcabode los mozos de escuadra de la subdivisión de San Martín de Malda sorprendió en la tarde del 25 del corriente a varios paisanos que en la taverna de Linyola se entretenían honradamente en proteger la fabricación de vinos, contribuyendo eficazmente al consumo y en desplumarse mutuamente al sencillo juego del cané.

Auxiliado de los mozos de su mando se apoderó el subcabode los beneméritos contertulios, siendo uno de ellos nada menos que Antonio Mas, alias Tragonet, el mismo que capitaneó cierta cuadrilla de malhechores que divagó hace algún tiempo por el Segrià, y el propio a quien el Excmo. Sr Comandante general y el juez de primera instancia de Cervera tenían acordado daralojamiento en sitio seguro a la mayor brevedad posible, porque el buen Tragonet fue uno de los que mediaron en el asesinato de Negret del Ventall. Hallóse en el archivo de su casa una ejecutoria, por medio de la cual el Sr. Comandante de presidio de Sevilla, permite pasar a su querido educando a tomar los aires natales, encargando a los justicias de tránsito, como muestra de consideración, no solamente que no le pongan impedimento en su marcha, sino que lo vigilen de cerca para que no se extraviase, y el poblrecito se viera en un conflicto en tierra extraña y sin saber que hacer.

Después de la captura del Sr. Tragonet se le reclamaron las armas de fuego que le servían para sus diversiones; y habiendo manifestado que se conservaban en la armería del amigo Ramon Teixé, alias Toralló, preso en la ciudad de Barcelona, después de llegados allá designó el pesebre como sitio que servía de armero en aquella casa: estando en él dijo que era en el corral donde las armas se hallaban, y dirigiéndose a él con la mayor rapidez posible se encaramó en las tapias de este para tomar las de Villadiego. Al estar precisamente sobre las bardas le fue intimada

la voz de alto; y como no tuviera por conveniente comprenderal, sino que continuaba en la maniobra de tomar el aire libre, se vio precisado el subcabo de mandar hacer fuego, de lo que resultó quedar muerto en el acto.

La muerte de este personaje podrá ser compadecida; pero no llorada de nadie: veinte y tantos años en la carrera del delito, frecuentación repetidísima de cárceles y presidios, numerosas hazañas en despoblados y caminos públicos y otros méritos semejantes, y los muchos que se hallaba en estado de contraer, constituian a Tragonet en uno de los criminales, terror de sus convecinos, cuya desaparición és un bien de suma trascendencia”..

3.- Referències d'assalts a la premsa de l'època

De les nombroses dades amb els que he treballat, només n'apuntem uns quants.

– A el periòdic, “El Constitucional”, del 4 de novembre de 1841, ens parla de l'assalt a una diligència entre Tàrrrega i Cervera, on es va assassinar a un nacional que hi viatjava. Es va segrestar a dos comissionats, el Sr. Balcells i el Sr. Vilaregut, i els tancaren en una cova. Alliberaren a Balcells a canvi de que tornés per alliberar a Vilaregut amb 400 onces d'or, cosa que va complir.

– A “La Gaceta de Madrid”, del 9 d'agost de 1845, s'anuncià la detenció a l'Assentiu de Ramon Trepàt, còmplice d'assassinat. A Térmenes es va detenir a Martí Bellet, de Sidamon. A Miralcamp, Ramon Baget, de Preixana.

– A “La Gaceta”, del 10 de setembre de 1845, es comenta la detenció després d'una persecució, del lladre Antoni Canillas, àlies Muixí, de Guissona.

– Aquest any s'havia detingut a una banda d'Alguaire. El nom dels quals es publicaren a La Gaceta, durant l'any 1845, foren Antonio Martinez, Francesc Civit, Josep Nadal Escola, Josep Moix, Laura i Josep Aloy i Josep Farreny. A inicis de 1846, a Francesc. Tomàs, àlies lo Llampec Francesc Moles Rovira, Lo Pelat i Josep Pujades, lo Guerxo del Petito.

– A “La Gaceta”, del 28 de gener de 1846 s'informava de la detenció el 28 de desembre de 1845 de Manuel Arderiu, de Linyola.

– A “La Gaceta”, del 19 d'abril de 1846, hi surt la detenció de Francesc Mo, del Palau d'Anglesola.

– A “La Gaceta”, del 9 de juliol de 1846, es donava compte de la detenció de Josep Segarra, alies el Gat, de Vilanova de Bellpuig.

– A “La Gaceta”, del 14 de setembre de 1846, es comenta la detenció de Martí Vila, de Sant Martí de Maldà.

– A “La Gaceta”, de 29 d'octubre de 1846, es comenta la detenció de Jaume Duch, de Guimerà.

– A “La Gaceta”, de 10 de novembre de 1846, es dona la notícia de la detenció a Arbeca, de Miquel Oró i Escolà, de Torres de Segre.

– A “La Gaceta”, del 10 de gener de 1847, s'informa de la detenció de 3 assaltants de camins de Juneda. I que quan eren portats a Lleida intentaren fugir i foren morts a l'instant.

– A “La Gaceta”, del 23 de setembre de 1847, es dona la notícia de l’assalt de la casa de l’alcalde de Corbins i del intent de segrest, el qual fou avortat pels mossos d’esquadra i mataren a quatre dels assaltants.

– Al periòdic, “La Esperanza”, del 20 d’octubre de 1847, es parla d’un intent de robatori a una masia d’Anglesola. S’alçaren el Sometent de tots els pobles però no van poder atrapar als lladres.

– A “La Gaceta”, del 24 de novembre de 1847, s’informa de la captura i mort al intentar fugir, de Josep Vallés, àlies Capblanc, de Massalcoreig que havia assaltat una diligència.

– A “El Genio de la Libertad”, de 20 octubre de 1847, un òmnibus que venia de Lleida fou assaltat a la pujada de Sant Feliu per 5 homes armats. Els robaren diners i rellotges.

– A “El Genio de la Libertad”, de l’1 de novembre de 1848, es parla que el correu que anava de Barcelona a Madrid fou assaltat dos vegades, la primera a Bellpuig i la segona a Castellnou de Seana. Els van retenir fins a la matinada i després d’haver llegit i quedar-se la correspondència els deixaren seguir.

– A “El Clamor Público”, del 4 de gener de 1849, es comenta com els tres darrers Correus que venien de Barcelona han estat assaltats.

– A “El Clamor Público”, de 16 de gener de 1849, es comenta la notícia de que dos pagesos d’Agramunt que anaven a Cervera foren assaltats i al trobar-los que portaven correspondència oficial foren executats. Ara els soldats governamentals al no haver-hi ningú que ni per una unça d’or vulgui fer les cinc hores de viatge que hi ha entre Agramunt i Cervera, han fet un sorteig i els partes seran portats per a qui toqui i per torns. La gent d’Agramunt està horroritzada.

– A “El Clamor Público”, del 3 d’abril de 1849, ens informa d’un assalt a la diligència de Barcelona, a la fondalada de Bellpuig. I el 30 d’abril ens informa que el Correu de Barcelona ha estat assaltat a Sidamon. I en la seva edició del 6 de novembre de 1849, es comenta l’assalt de la diligència correu de Barcelona, el 30 d’octubre, a l’altura de Tàrrega per un grup d’homes que s’identificaren com de la banda del Not de Mollerussa.

– A “La Esperanza”, del 21 de setembre de 1849, es comentava que el dia 11 hi havia hagut a Bellcaire un grup de trabucaires, baix el comandament de Guillaumet, que afusellaren a dos paisans i els posaren un cartell” Ens afusellen per ser lladres de quadrilla”.

– A “El Clamor Público”, de 28 de novembre de 1849, s’explica la mort del famós bandoler Patach de Baldomà.

– A “La Gaceta”, del 21 d’agost de 1850, s’informa que el 2 d’agost, un grup d’homes va assaltar el Mesón de Ca l’Aragonés, de Vilanova d’Alpicat. Després d’investigacions de la guàrdia civil es va descobrir que els assaltants eren de Lleida i se’ls va detenir el dia 7 d’agost.

– A “El Ancora”, de l’1 de març, es comenta la mort d’un ex-carabiner i desertor de les places d’Àger i de Lleida, i que dirigia una banda que terroritzava a la comarca d’Àger. Fou agafat pels mossos quan assaltava la Masia del Cal Blasi, al Montsec, i mort en la lluita.

– A “El Ancora”, del 21 de desembre de 1851, ens parla de l’assassinat en-

tre les Avellanés i Santa Linya, del recaptador d'impostos i secretari de Fontllonga, Jaume Cudó i N. Rubies els quals foren trobats degollats i apunyalats. Els robaren un trimestre de la contribució dels pobles de Baronia, Oronés, Ametlla de Balaguer, Figuerola, Masana, Rubies, Sant Just i Fontllonga.

– A “El Ancora”, de 15 de febrer de 1852, es comenta com els mossos localitzaren una fàbrica de monedes falses a Torrefeta, a casa Molins, anomenada La Roureda, on detingueren a Manuel Sistiro, ex-capità de matiner de Sant Guim de la Plana, a Ferran Serra, d'Igualada i als germans Josep i Francesc Esteve, de Guissona i a l'amo de la casa Miquel Vilella. Incautaren la maquinària i una gran quantitat de peces de sis quarts.

– A “El Genio de la Libertad”, del 4 de maig de 1852, es relatava com els mossos d'esquadra havien descobert una nova fàbrica de moneda falsa a Mafet. La part més sensible de la maquinària es trobava al celler de casa Jordana, i l'altra part de la maquinària, enterrada en un camp proper al poble. S'han necessitat dos carros per transportar aquesta maquinària. Les màquines tenen un gran cost, doncs són d'una gran perfecció. A part de la detenció del cap de casa Jordana, s'ha detingut a un altre propietari i a dos cosins germans d'aquest, i també a un propietari d'Ossó i a un altre de Pradell, potser algun més. Tots són gent de gran estimació al país. Han sortit presos i conduïts per una tartrana cap a Lleida.

– A “El Ancora”, de 20 d'agost de 1852, es parla de la detenció de Francesc Minguell i Boldú, el Pobillet de Verdú.

– A “El Clamor Público”, de 10 d'octubre de 1852, es cita una notícia enviada des de Lleida, on s'escriu de la detenció de dos assassins, Josep Masia, el Barraca i Josep Roige, el Bordoy, que tenien terroritzats aquell país i que ja feien assalts des de l'any 1841.

– A “El Ancora”, de 19 de març de 1853, explicava com els Mossos d'Esquadra de Sant Martí de Maldà, per una denúncia també desmantellaven una fàbrica de monedes a Valls.

– A “El Ancora”, del 25 d'abril de 1853, s'informava de la detenció per part dels mossos d'esquadra, d'Antoni Sanahuja, àlies el Maldà, a Utxafava.

– A “El Ancora”, del 15 de setembre de 1853, es comentava la mort del delinqüent, desertor i ex-presidiari, Joan Brugeny, de Les Avellanés, que fou abatut a Santa Linya.

– A “El Ancora”, de 27 de desembre de 1853, conta la detenció del lladre Ramon Colom, el Colomet de Cervera.

– En “El Ancora”, del 8 de maig de 1854, s'informava del robatori de tots els objectes d'or i plata de l'església d'Arbeca, i en “El Ancora” del 15 de maig, s'informava que els mossos d'esquadra havien detingut el 24 d'abril, a Ignasi Fuste, àlies el quintana i a Pere Vidal, àlies el portal, tots dos veïns d'Arbeca i com autors de dit robatori.

– A “El Àncora”, de 2 de juny de 1854, ens parla de la detenció a la vila d'Agramunt del lladre Josep Oliva, el Marxant, al qui van atrapar en el moment en què fonia les joies que acabava de robar. Qui amagava el lladre era Ramon Violan, el March, que també fou detingut. A Lleida s'havia detingut Joan Esque Solé, d'Arbeca.

4.- Mossos d'Esquadra

Faig l'aportació de tres dades, les dues primeres són del “Diario de Barcelona” i el tercer de “El Ancora”. Voldria que el lector es fixés en les dades oficials de morts donades pels mossos d'esquadra que publicaren a la premsa, on deien que en total havien abatut a 68 persones. Mentre que el 1851, diuen que van abatre a 24 persones.

Altrament, des de diferents àmbits de la societat catalana es demanava que s'acabés amb el cos, degut a la impopularitat que tenien entre la població.

Conclusions

Constato l'existència de diferents grups socials entre guerres i post-guerra.

a) Les víctimes. El poble en general, víctima de l'exèrcit, de les partides de carlistes i de les partides de bandolers.

b) El poble baix. Matèria prima, que degut a les sequeres te la impossibilitat de pagar les contribucions i mantenir a la família, i que ha de fer costat a les guerrilles o bandolers per tal de buscar-ne un medi de vida.

c) Els camaleons. L'espia de Tarragona, l'alcalde de Mollerussa, el Parrot, els hisendats de Mafet, d'Ossó o de Torrefeta... gent d'un prestigi social que compta amb la confiança del poder establert. Són uns veritables camaleons, als quals els hi va el “negoci” i la supervivència.

d) Els xacals. Mossos d'esquadra i caçadors de recompensa, que treballen per l'Estat i pel poder econòmic, el qual pensa fer un Canal i fer passar el tren per aquestes terres. Eliminen a tots els que poden posar pals a les rodes a aquest progrés.

ESCUADRAS DE CATALUÑA.

Estado que manifiesta numericamente las capturas que han practicado las mismas desde 1.º de enero hasta el 31 de diciembre de 1853 con expresion de los delitos de que han sido acusados los aprehendidos.

Escuadras.	Asesinos.	Ladrones.	Prófugos y desertores.	Reclamados y pendeñeros.	Sospechosos.	Monectores falsos.	Jugadores.	Incendiaros.	Total.
Pla de Cabra.	6	3	4	10	43	»	3	»	39
Riudoms.	12	9	2	13	12	»	»	»	48
Mora de Ebro.	4	4	13	6	»	»	»	»	27
Seo de Urgel.	10	4	4	18	1	3	»	»	42
Pobla de Segur.	3	3	2	11	1	»	»	»	20
Torres de Segre.	19	5	3	6	7	»	»	»	42
Sta. Coloma de Farnés.	4	37	6	22	14	6	7	»	96
San Celoni.	6	18	»	13	8	8	31	»	84
Perelada.	9	6	1	14	1	7	»	»	38
Moyá.	3	12	2	7	6	»	»	1	31
Torello.	2	13	8	6	3	»	»	»	32
Arbós.	9	6	»	6	1	»	»	»	22
Solsona.	9	10	1	2	4	»	2	»	28
Barcelona.	6	11	2	9	»	4	»	»	32
	102	141	50	143	71	30	43	1	581

Barcelona 1.º de febrero de 1854.—El comandante, José Antonio Vidal.

ESCUADRAS DE CATALUÑA.

Estado que manifiesta numericamente las capturas que han practicado las mismas desde 1.º de enero hasta diciembre de 1845, con expresion de los delitos de que han sido acusados los aprehendidos.

ESCUADRAS.	Asesinos.	Ladrones.	Delinquentes.	Prófugos y desertores.	Vagos y pendeñeros.	Reclamados por las justicias.	Revolucionarios.	Sospechosos.	Incendiaros.	Jugadores.	TOTAL.
Pla de Cabra.	6	7	1	2	1	25	4	1	6	8	61
Riudoms.	7	5	7	6	»	13	»	2	»	»	40
Mora de Ebro.	2	6	»	9	3	18	»	7	»	»	45
Seo de Urgel.	»	7	2	21	»	5	15	6	»	»	56
Torres de Segre.	2	4	1	8	»	34	»	3	»	»	52
Pobla de Segur.	6	4	6	10	1	6	»	4	»	»	37
Sta. Coloma de Farnés.	3	15	8	17	7	32	7	11	»	»	100
S. Celoni.	1	5	»	8	»	41	1	6	»	28	90
Perelada.	»	5	4	14	2	173	1	16	»	17	232
Moyá.	»	17	9	6	1	4	»	17	»	»	54
Manllou.	»	13	15	7	4	13	»	15	»	»	67
Arbós.	3	23	1	9	»	26	17	2	3	»	84
Solsona.	»	20	1	4	»	6	6	5	»	»	42
Barcelona.	4	73	30	34	27	81	30	3	»	32	320
	34	204	85	155	46	477	81	104	9	85	1280

El coronel comandante, José Vivé.

“Nota: Entre los individuos que expresa este estado no van comprendidos cincuenta y ocho que han sido muertos en las varias batidas dadas por las escuadras en la persecución de malhechores y que pertenecen a esta clase.”

ESCUADRAS DE CATALUÑA.

Estado que manifiesta numéricamente las capturas que han practicado las mismas desde 1.º de enero hasta el 31 de diciembre de 1847, con expresion de los delitos de que han sido acusados los aprehendidos.

ESCUADRAS.	Asesinos.	Ladrones.	Profugos y desertores.	Vagos y penderos.	Reclamados por las justicias.	Suspectos.	Revolucionarios.	Jugadores.	Incurdarios.	TOTAL.
Pla de Cabra.....	7	5	»	»	1	1	2	»	»	16
Riudoms.....	6	19	»	»	2	5	2	19	»	53
Mora de Ebro.....	»	5	2	»	5	1	4	»	»	17
Seo de Urgel.....	2	4	1	»	6	3	15	»	7	38
Torres de Segre.....	5	24	2	1	12	2	5	»	»	51
Pobla de Segur.....	2	1	2	»	8	»	»	»	»	13
Sta. Coloma de Farnés.	3	30	1	»	15	4	20	»	»	73
Sau Celoni.....	1	26	2	»	6	»	19	»	»	54
Perelada.....	2	2	3	»	29	11	27	»	»	74
Moyá.....	»	»	»	»	1	5	11	»	»	17
Manlleu.....	»	4	»	»	2	7	18	»	»	31
Arbós.....	»	16	»	»	12	3	15	»	»	46
Solsona.....	»	»	»	»	2	3	19	»	»	24
Barcelona.....	3	22	7	8	28	54	25	»	»	147
	31	153	20	9	129	99	182	19	7	654

Barcelona 7 de enero de 1848.—El brigadier comandante, José Vivé.

Nota. Entre los individuos que expresa este estado, no van comprendidos diez y siete que fueron muertos en las varias batidas dadas por las Escuadras en la persecucion de malhechores, y que pertenecian á esta clase; así como tampoco cincuenta y uno á cuyo esterminio han contribuido igualmente dichas escuadras.—Vivé.

Primer distrito de carabineros.

Resúmen de las aprehensiones verificadas por las comandancias del mismo en el mes de diciembre último.

Comandancias.	Aprehensiones.	Valoradas.	No valoradas.	Caba-llerias.	Reos.	Avalúo Rs. vn.
Tarragona n.º 1.º	2	»	2	»	1	»
Barcelona n.º 2.º	12	4	8	4	9	103,486
Gerona n.º 3.º	10	6	4	5	4	2,370
Lérida n.º 4.º	5	»	5	1	2	»
Huesca n.º 5.º	4	4	»	5	2	20,123
Resúmen.....	33	14	19	15	18	125,979

Barcelona 8 de enero de 1848.—El brigadier, Antonio de Ros.

Notes i Fonts Bibliogràfiques:

Com veurà el lector, m'he vist beneficiat per la digitalització de la premsa. Fet que ens permetrà i em permetrà fer, espero, un estudi més acurat del que fou, i el que fins ara ha estat –almenys per aquest autor–, d'indesxifrabable segle XIX.

MESTRE ROIGÉ, Esteve. “*Un cas de falsa delinqüència a Linyola. Carlistes*”. *Barret Picat* 161. Abril 207.

MESTRE ROIGÉ, Esteve. “*Unes notes sobre el segle XIX*”. *Quaderns d'El Pregoner d'Urgell*, 20.

La Gazeta del 14.09.1846 (1)

La Gazeta del 25081846 (2)

La Gazeta del 20910.1846 (3)

La Gazeta del 10.11.1846*

Diari de Barcelona, mentre va estar a la xarxa.

La Gaceta de Madrid.

El Ancora

El Genio de la Libertad

El Clamor Público.

La Esperanza